



ANAHTAR KİŞİ HAYAT SİGORTASI*

Key Person Life Insurance

Hüsnü TURANLI*

ÖZ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) 6. Kitabı olan Sigorta Hukuk alanında, diğer alanlarda olduğu gibi birçok yenilik ve kolaylık getirilmiştir. Bu bağlamda örneğin tüzel kişilerin lehtar olarak atanmasının önü açılmış (TTK m. 1493/1) ve bu düzenleme ile bağlantılı olarak şirketin sigorta ettiren ve lehtar konumunda olduğu bir sigorta sözleşmesi ile anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin kusurlarıyla şirkete verebilecekleri zararın sigortalanması öngörülmüştür (TTK m. 361). Tüzel kişinin lehtar olmasına olanak sağlayan TTK m. 1493/1'in gerekçesinde, “tüzel kişilerin de lehtar olarak atanabilmesi ile Batı ülkelerinde uygulanan “anahtar adam (key man) hayat sigortası”nın da gelecek yıllarda ülkemizde de uygulanmasının” gündeme gelebileceği belirtilmiştir. Anahtar kişi hayat sigortası, bir şirketin, önde gelen bir üyesinin ölümü veya uzun süreli iş göremezliği sonucu ortaya çıkacak mali kayıplara karşı korumak için yaptırdığı bir hayat sigortasıdır. Bu sigorta türünde sigorta ettiren ve lehtar şirket olup, anahtar kişi olarak nitelendirilen kişinin ölümü ya da iş göremez olması halinde sigorta bedeli şirkete ödenecektir. Sonuç olarak anahtar kişi hayat sigortası, Türk Sigorta Hukuku düzenlemelerine uygun ve yapılması gereken bir hayat sigortası türüdür.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kişi, Hayat Sigortası, Lehtar, Sigortalı, Sigorta Bedeli.

ABSTRACT

In the Insurance Law field, which is the 6th Book of the Turkish Commercial Code (TCC) numbered 6102, many innovations and conveniences have been introduced, as in other fields. In this context, for example, the way has been paved for the appointment of legal entities as beneficiaries (TCC Article 1493/1) and in connection with this regulation, it has been foreseen that the damages that may be caused to the company by the faults of the board members of the joint-stock company with an insurance contract in which the company is the insured and the beneficiary (TCC Article 361). In the justification of TCC Article 1493/1, which allows a legal entity to be a beneficiary, it is stated that “with the appointment of legal entities as beneficiaries, the implementation

* **Gönderi:** 12.05.2025 - **Kabul:** 22.05.2025 | **Received:** 12.05.2025 - **Accepted:** 22.05.2025.

* Doç. Dr., Uluslararası Fırat Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Girne, KKTC
✉ husnu.turanli@final.edu.tr • ORCID 0000-0002-6907-5049.

Atıf Şekli / Cite As: TURANLI, Hüsnü (2025). Anahtar Kişi Hayat Sigortası. ÇÜHAD, (7), 262-273.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.



Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

of the “key man life insurance” applied in Western countries may also be on the agenda in our country in the coming years”. Key person life insurance is a life insurance policy taken out by a company to protect against financial losses that may arise as a result of the death or long-term incapacity of a leading member of the company. In this type of insurance, the insured and the beneficiary are the company, and in the event of the death or incapacity of the person referred to as the key person, the insurance amount will be paid to the company. As a result, key person life insurance is a type of life insurance that is compliant with the regulations of Turkish Insurance Law and must be made.

Keywords: Key Person, Life Insurance, Beneficiary, Insured, Insurance Amount.

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ticaret hukukunun her alanında birçok değişiklik ve kolaylık hukuk hayatımıza girmiştir. Bu çerçevede özellikle şirketler hukuku ve sigorta hukuku, günümüzün gereksinimlerine yanıt veren çağdaş bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu araştırmanın konusu, yeterli bir hukuki alt yapıya sahip ancak henüz Türk sigortacılık hayatında uygulaması görülmeıen “anahtar kişi hayat sigortası” olduğu için bahse konu alanlara sadece bu konuyla ilgili olarak değinilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 361. maddesi ile anonim şirketlerde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluk sigortası düzenlenmiştir. Bu kişiler için sorumluluk sigortası yaptırılması durumunda özellikle halka açık anonim şirketler ve pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde bu durumun hem borsa bülteninde duyurulacağı hem de kurumsal yönetim ilkelerine uygunluk incelemesinde dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, şirketlere sigorta yaptırma zorunluluğu öngörmemektedir. Esasen böyle bir sorumluluk sigortasının zorunlu tutulması olanaksız olup şirketlere yüksek maliyetler getireceğı açıktır.

Anonim şirketler yönetim kurulu üyelerinin, kusurlarıyla şirkete verdikleri zararın tazmini amacıyla öngörülen sorumluluk sigortasının yanı sıra şirket yöneticilerinin ölümü ya da iş göremez duruma gelmeleri halinde ortaya çıkacak olası zararın giderilmesi için anahtar kişi olarak (key person) adlandırılan bu kişilere hayat sigortası yaptırılması uygulaması söz konusu olmaktadır. Batı ülkelerinde, bilhassa ABD’de hâlihazırda yaygın olarak uygulanmakta olan anahtar kişi hayat sigortası uygulamasında sigorta ettiren ve lehtar konumundaki şirket, riziko kişisi olarak adlandırılan yöneticilerin hayatını sigorta etmekte ve rizikonun gerçekleşmesi yani bu kişilerin ölümü ya da iş göremez duruma gelmesi halinde sigortacıdan poliçede belirlenen meblağı talep etmektedir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmakta olup ilk bölümde Türk hukukunda şirket yöneticilerinin sigortalanması konusuna değinilmiştir. İkinci bölümde ise genel olarak anahtar kişi hayat sigortası ve hukukumuzda anahtar kişi hayat sigortasının uygulanabilirliği ele alınmıştır. Sonuç bölümünde anahtar kişi hayat sigortasıyla ilgili bazı önerilere yer verilmiştir.

I. TÜRK HUKUKUNDA ŞİRKET YÖNETİCİLERİNİN SORUMLULUK SİGORTASI İLE SİGORTALANMASI

6102 sayılı TTK m. 361’de “Sigorta” başlığı altında “yönetim kurulu üyelerinin, görevlerini yaparken kusurlarıyla şirkete verebilecekleri zarar, şirket sermayesinin yüzde yirmi beşini aşan bir bedelle sigorta ettirilmiş ve bu suretle şirket teminat altına alınmışsa, bu husus halka açık şirketlerde Sermaye Piyasası Kurulunun ve ayrıca pay senetleri borsada işlem görüyorsa borsanın bülteninde duyurulur ve kurumsal yönetim ilkelerine uygunluk değerlendirmesinde dikkate alınır” hükmüne yer verilmiştir.

Kusur, anonim şirketlerde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu için aranan bir koşuldur¹. Yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin kusurlarıyla şirkete verecekleri zararın tazmini amacıyla son yıllarda ABD ve Avrupa Ülkelerinde “Sorumluluk Sigortası” yaptırımları gündeme gelmiştir. Söz konusu sorumluluk sigortası zorunlu olmayıp isteğe bağlıdır.

Sorumluluk sigortasına ilişkin hükümde, olası zararın şirket sermayesinin yüzde yirmi beşi aşan bir bedelle sigorta ettirilmesi halinde bu husus HAAO’larda (Halka Açık Anonim Ortaklıklar) SPK bülteninde ve bahse konu şirketlerin pay senetlerinin borsada işlem görmesi durumunda ise borsa bülteninde duyurulacaktır. Öte yandan şirketlerin “kurumsal yönetim ilkelerine uygunluk değerlendirmesinde de dikkate alınacaktır. Bu hüküm şu şekilde yorumlanabilir: Yönetim kurulu üyelerinin, kusurlarıyla şirkete verebilecekleri zararın sigortalanmasında bir tavan miktar belirlenmemiştir. Bu çerçevede, şirketlerin sermayelerinin yüzde yirmi beşinden daha düşük miktarlarla sorumluluk sigortaları yaptırımları da söz konusu olabilir. Burada belirtilmesi gereken bir husus da sorumluluk sigortasının sigorta ettirenin ve lehtarın şirket olması gereğidir. Şüphesiz ki sorumluluk sigortasını yaptırılması, şirket açısından çok yararlıdır. Ancak ülkemiz açısından durum tam da böyle değildir. Bu hususta ilgili maddenin gerekçesinde geçen şu ifadelere göz atıldığında yönetim kurulu üyelerinin sorumluluk sigortasının mevcut koşullarda uygulamasının pek de kolay olmadığı anlaşılabacaktır: “Ülkemizde bu sigortanın bugün yaptırılması olanakları hemen hemen yok gibidir. Çünkü bu kadar büyük bir riski Türk sigorta endüstrisinin taşıyabilmesi mümkün görülmemektedir. Bütün riskin yurtdışına reasüre edilmesi ise üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer noktadır”. Bir başka deyişle ülkemizde sigorta sektörü; zorunlu bazı sorumluluk sigortaları (motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası vb.), kısmen deprem, yangın, hırsızlık, tarım gibi isteğe bağlı mal sigortaları, kredi hayat sigortası, sağlık sigortası gibi alanlarda yoğunlaşmıştır². Bu konudaki istatistiklere bakıldığında durum daha net görülebilir. Örneğin Türkiye ile yakın gelir düzeyine sahip Hollanda’yı karşılaştırdığımızda Türkiye’deki şirketlerin toplam varlık değeri 32 milyar Amerikan Doları iken Hollanda’da bu rakam

¹ PULAŞLI, s. 712.

² YAYLA, s. 114.

136 milyar Amerikan Dolarına ulaşmaktadır³. Ülkemiz ile ekonomik olarak benzer düzeylerdeki ülkelerde sigorta varlık değerleri arasında uçurum denebilecek seviyede bir fark var iken sorumluluk sigortası ya da diğer sigorta alanlarında büyük yatırımlar yapılmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bu bağlamda şirketlerin yönetim kurulu üyelerini ya da yöneticilerini, büyük maliyetlerle sorumluluk sigortası yaptırmalarını beklemek olanaksızdır.

Yönetim kurulu sorumluluk sigortasının, “anahtar kişi hayat sigortası” ile sonuçları bakımından ilişkisi vardır. İki sigorta türünün ortak yanı, sigorta ettiren ve lehtarın şirket olması ve her ikisinde de şirket zararının telafisi, farklı yanı ise yönetim kurulu sorumluluk sigortasında rizikonun yönetim kurulu üyelerinin kusurlu davranışının, anahtar kişi hayat sigortasında ise anahtar kişi olarak belirlenen kişilerin ölmesi ya da iş göremez duruma gelmesidir.

II. ANAHTAR KİŞİ HAYAT SİGORTASININ HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

A. GENEL OLARAK

6102 sayılı TTK ile hayat sigortasında lehtar denilen ve sigortalının ölümü halinde sigorta bedeline (Hayat sigortası Genel Şartları m. 8/2a’da “vefat teminatı” olarak adlandırılmaktadır⁴) hak kazanan kişinin tüzel kişi de olabilmesinin önü açılmıştır (TTK m. 1493/1). Maddenin gerekçesinde belirtildiği gibi eski TTK m.1329/1’de “kimse” ibaresinin kullanımı, tüzel kişilerin bu kapsama girip girmediği hususunda belirsizliğe yol açmış olsa da uygulamada kredi kuruluşlarının, kredi almak için başvuran kişilere hayat sigortası yaptırmaları tüzel kişilerin de lehtar olabilmesine dair en bariz gösterge olmuştur. Söz konusu uygulamada kredi kuruluşları, kredi borçlusu ve aynı zamanda sigortalı yani ölüm rizikosunun öznesi olan kişinin ölümü durumunda doğrudan doğruya sigorta şirketine başvurmakta ve bakiye borcunu da sigorta şirketi ödemektedir. Bu duruma uygulamada kredi hayat sigortası denilmektedir. Kredi hayat sigortasının bir hayat sigortası türü olup olmadığı tartışılabilir⁵ ancak sonucu itibariyle sigortalının ölümü halinde alacaklı konumundaki kredi kuruluşu bakiye borcu ölen kişinin yasal mirasçılarından değil sigorta şirketinden talep etmektedir. Bu da terekede azalmayı önlemektedir. Bir başka açıdan kredi hayat sigortasının kredi kuruluşlarının, borcun ödenmemesi ihtimaline karşı kendilerini garantiye alma gayretlerinin sonucu olduğu ileri sürülse de netice olarak sigortalı olan borçlu da ölümün halinde bakiye borcun mirasçılarından değil bankadan tahsil edileceğinin farkındadır. Bu arada kredi hayat sigortası primlerinin sigortalıdan tahsil edildiğini vurgulamakta yarar vardır⁶.

³ Bkz. OECD Insurance Statistics, 2022, https://www.google.com.cy/books/edition/OECD_Insurance_Statistics_2022/krLBEAAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&pg=PA5&printsec=frontcover (E.T. 24.03.2025) s. 10. International Comparisons.

⁴ Hayat Sigortası Genel Şartları, https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Hayat_Sigortas%C4%B1_Genel_%C5%9Earlılar%C4%B1.pdf (E.T. 24.03.2025).

⁵ TURANLI, s. 48.

⁶ Kredi hayat sigortası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TAŞKIN. Son yıllarda bankalar, bankasürans (bancassurance) adı verilen ve bankaların aynı zamanda sigorta acenteliğini üstlendiği bir yapıya bürünmüştür. Bu çerçevede, banka kredi başvurusunda bulunan kişilere, aynı grup içinde faaliyet gösteren sigorta şirketinin acentesi olarak sigorta şirketi adına

Anahtar kişi sigortasında, kredi hayat sigortasından farklı olarak şirket hem sigorta ettiren hem de lehtar konumundadır. Bir başka deyişle kredi hayat sigortasında kredi borçlusu sigorta ettiren, kredi kuruluşu lehtar konumunda iken anahtar kişi sigortasında şirket her iki konumu da kendi uhdesinde toplamaktadır. Dolayısıyla şirket, ileride doğabilecek ölüm ya da iş göremezlik durumlarında sigorta bedelinin ödenmesi sigortacıya başvuru hakkını kazanacaktır.

Her başarılı işletmenin -ister şahıs işletmesi ister ortaklık isterse bir anonim şirket olsun- başında mutlaka bazı özel yetenekleri, özellikleri, deneyimleri olan kişilerin yer aldığını görmekteyiz⁷. Özellikle “kurumsal yönetim” ve “tüzel kişilik” kavramlarının ön plana çıktığı şirket yönetimlerinde, pay sahiplerinden ziyade şirket yönetiminde, işletme vb. alanlarda deneyimli, genç, dinamik, hızlı karar verebilen, birkaç yabancı dile vâkıf, iletişim konularında yetkin kişiler görev almaktadır. Bu kişiler, CEO (icracı yönetim kurulu başkanı), CFO (icracı mali işler direktörü) gibi unvanlarla şirketlerin başına getirilmektedir. Türkçe’de bu tür önemli kişilere “kilit personel” denilmekte⁸ ama aynı anlama gelmek üzere İngilizce dilinde “anahtar kişiler (key persons)” denilmektedir. Şirketler bu tür insanları kimi zaman büyük paralarla transfer etmekte ve bu durum da gazeteler tarafından haber yapılmaktadır. Söz konusu kişiler şirketten hem büyük maaşlar hem de yılsonunda kazançtan pay alırlar. Bu kişilerin hayatlarının hem ölüm hem de iş göremezlik rizikolarına karşı sigortalanması konusunda yapılan araştırmada şirketler tarafından böyle bir talebin pek gelmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Oysaki bu kişilerin ölmesi ya da çalışamaz duruma gelme olasılığı, şirketin başka öngörülemez riskler nedeniyle büyük zarara uğraması olasılığından birkaç kat fazladır⁹. Sonuç olarak şirketler parasal karşılığı olan malvarlığı değerlerini sigorta ettirmekte ancak insan sermayesi (human capital)¹⁰ denilen başta yöneticiler olmak üzere çalışanların hayat ve kaza risklerine karşı sigortalanması söz konusu olmamaktadır.

Anahtar kişi, adından da anlaşılacağı gibi, işletme açısından yeri doldurulamayacak ya da yeri ancak büyük maliyetlerle doldurulabilecek kişilerdir¹¹. Bir başka kaynakçada anahtar kişi işletmedeki “kıdemli bir işveren” olarak tanımlanmıştır¹².

ve hesabına kredi hayat sigorta sözleşmesi yapmakta ve primleri de onun adına tahsil etmektedir. Bankasürans uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TUNAY.

⁷ TROSPER, s. 81.

⁸ ÇEVİK, s. 15, ERTÖR, AKYAZI ERTÖR; ERDOĞAN, s. 581 vd.

⁹ TROSPER, s. 81.

¹⁰ İnsan sermayesi (human capital), “kurumdaki insan faktörü; organizasyona ayırt edici karakterini veren birleşmiş zekâ, beceriler ve uzmanlık olarak” tanımlanabilir. Bkz. ÇEVİK, 29. İnsan sermayesi (Human Capital) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BECKER. “İnsan sermayesi” kavramı 20.YY’ın sonlarında ülkelerin ekonomik büyümelerini açıklamak için kullanılan bir kavramdı. Sonraki yıllarda ise daha ziyade işletme alanının bir konusu oldu. İnsan sermayesi ölçümünde temelde altı yaklaşım benimsenmiştir. Bunlar; i) Ekonomik değer (economic value), ii) Fırsat değeri (opportunity value), iii) Üstlenme değeri (value of undertaking), iv) Toplam katkı değeri (Value of total contribution), v) Tarihsel maliyetler (historical costs) vi) İkame maliyetler (Replacing costs). Bkz. NEUMANN, ELI SEGEV. s.523-526.

¹¹ TROSPER, s. 83.

¹² CHANDY, DAVIDSON, GARRISON, WORRELL, s. 73.

Anahtar kişinin tanımı genel olarak şirketin üst düzey yöneticileri üzerinde yoğunlaşmakla birlikte, özellikle işletme yönetimi alanındaki yazarlar, başka etkenleri de dikkate alarak yeni tanımlar yapmıştır. Bu bağlamda “fırsat maliyeti (opportunity cost)” etkeni ileri sürülerek, anahtar kişinin üretkenliğinin işletmeye net dönüşü ile onun ayrılmasından sonra yerine geçen kişinin yüzde yüz aynı yeterliliğinin sağlayacağı zaman arasındaki farkın da önemli olduğu ileri sürülmüştür¹³. Bir de “firmaya özel insan sermayesi (firm-specific human capital)” kavramı ortaya çıkmıştır. Aslında insan sermayesi teorisi, firmaya özgü becerilerin neleri oluşturduğu konusunda tarafsızdır. Teori, belirli becerilerin yalnızca mevcut firmada üretkenliğe katkıda bulunduğunu belirtir. Daha geniş bir yaklaşım, tüm becerilerin genel olmasına izin verir ancak firmalar bunları farklı ağırlıklarla kullanır. Örneğin, bilgisayar programlama, ekonomi ve muhasebe genel becerilerdir ancak üçünde de eğitilmiş çalışanlar isteyen yalnızca bir firma olabilir. Bunun bir sonucu, ücret profillerinin ve insan sermayesi maliyetlerinin bölünmesinin piyasanın ağırlığına bağlı olmasıdır. Bir diğeri ise firmaların genel eğitim gibi görünen şey için ödeme yapmasıdır¹⁴. Öte yandan anahtar kişilerinin ölümünün işletme yönetimi alanındaki yazarların işletme verimliliği, kâr maksimizasyonu gibi konuları ele almaları doğaldır.

İş hayatında çalışanların şirket açısından anahtar kişi olup olmadıkları kısa vadede belirlenebilecek bir husus değildir. Bu daha ziyade şirketlerin yıllık performansında bir başka deyişle finansal tablolarındaki artış ile bağlantılıdır. Şüphesiz her hayat sigortasında dikkate alınan yaş, hastalık vb. unsurlar da kişinin anahtar kişi olup olmayacağı hususunda karar sürecine etkili olmaktadır¹⁵. Anahtar kişi olarak belirlenecek kişilerin ölümünün, işletmeye olan etkilerinin mali boyutunu her zaman ölçmek mümkün olmayabilir ancak anahtar kişi denilen ve işletmenin verimliliğinde söz sahibi olan yöneticilerin ölümü halinde işletmelerin büyük zararlara uğrayabilecekleri düşünülmektedir¹⁶. Apple şirketinin yöneticisi Steve Jobs’ın 2011 yılında ölümünden sonra Frankfurt’ta şirket hisselerinin %5 oranında değer kaybettiği görülmüştür¹⁷.

Anahtar kişi sigortasının amacı, anahtar kişinin ölümü ya da iş göremez olması durumunda işletmenin karşılaşacağı kazanç kayıplarını telafi etmektir¹⁸. Birçok işletme, tek bir kişinin sermayesi, deneyimi, bilgisi, şöhreti ve gücü üzerinde ayakta kalmaktadır ve bu özellikleri o kişinin işletme açısından en değerli varlığı konumuna getirmektedir¹⁹.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda anahtar kişiler, şirket yönetim kurulu başkanları veya icra kurulu başkanları (bundan sonra her ikisi de CEO olarak anılacaktır) ve yönetim kurulu başkanları olarak tanımlanabilir. Bunların dışında, örneğin bir ar-ge şirketinde çalışan yazılım mühendisleri, teknolojik

¹³ NICHOLSON, CORBETT, s. 54.

¹⁴ LAZEAR, s. 36.

¹⁵ TÜRKÖLMEZ, s. 82.

¹⁶ CHANDY, DAVIDSON, GARRISON, WORRELL, s. 73; NIE, WANG, CHEN, CHEN, s. 272.

¹⁷ ÇEVİK, s. 30.

¹⁸ CHANDY, DAVIDSON, GARRISON, WORRELL, s. 74.

¹⁹ DESAUTELS, s. 6.

bir buluşu sayesinde patent olarak söz konusu buluşu şirket kullanımına sunan ve dolayısıyla şirketi büyük mali külfetlerden kurtaran bir bilim insanı da anahtar kişi konumundadır.

Anahtar kişi hayat sigortası bazı hallerde şirketin geleceği açısından kaçınılmaz görünmektedir²⁰. Bu halleri kısaca özetlersek;

1. İşletmenin mülkiyeti ya da yönetimi veyahut her ikisi açısından baskın faktörler seçilen birkaç kişinin elinde ise,
2. Yedek yönetim desteği sağlamaya yönelik yeterli derecede ileri yönetim eğitimi programı yok ise,
3. İşlerin büyük çoğu birkaç kişinin üzerinde yoğunlaştı ise,
4. Acil durumlar için nakit akışı fiilen mevcut değilse,
5. İşletmenin borçları bir ya da daha fazla kişisel garanti olmaksızın müzakere edilemiyorsa.

B. HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

Anahtar kişi hayat sigortası, TTK m. 1493'ün gerekçesinde dile getirilmiştir. Söz konusu gerekçede ölüme bağlı hayat sigortasında tüzel kişilerin de lehtar olarak atanabileceği, bu düzenleme ile ülkemizde “key-man: anahtar adam” sigortasının önünün açılacağı vurgulanmıştır. Aslında anahtar kişi hayat sigortası literatürde çok yeni bir konu değildir. Mesela Can 2009 yılında yazmış olduğu eserinde anahtar kişiler için yapılan hayat sigortasında sigorta ettirenlerin çoğu zaman hayatı sigortalanan kişinin yönetiminde ya da temsilinde büyük rol oynadığı tüzel kişiler olduğunu vurgulamıştır²¹. Gerçekten de hayat sigortasında tüzel kişilerin lehtar olarak atanabilmesi, en yaygın olarak kredili hayat sigortalarında görülmektedir. Bu uygulamada, kredi kuruluşu (banka) kişilere kredi verirken, kredi tutarı kadar hayat sigortası yaptırmakta, sigorta ettiren ve sigortalı kredi borçlusu (aynı kişi), bankayı lehtar olarak atamakta ve kredinin geri ödemesi süresince hayat sigortası yenilenmektedir. Sigortalının ölümü ya da iş göremez olması halinde banka sigortacıdan bakiye borcu talep etmektedir. Bu haliyle kredili hayat sigortası, tam olarak hayat sigortasının özelliklerini taşımamakla birlikte banka açısından önemli bir güvence kaynağı teşkil etmektedir.

1. Hayat Sigortasında Başkasının Hayatının Sigorta Ettirilebilmesi

6762 sayılı eski TTK m. 1321/1'de “bir kimsenin hayatının onun bilgi ve onayı olmasa da üçüncü kişi tarafından sigorta ettirilebileceği, ancak söz konusu üçüncü şahsın o kişinin hayatının devamında maddi ya da manevi menfaati olması sigortanın geçerliliği için şart olduğu” hüküm altına alınmıştı. 6102 sayılı yeni TTK'da bu hüküm 1490. madde ile farklı şekilde düzenlenmiş, bu bağlamda sigorta ettirenin, kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta ettirebileceği ve başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının

²⁰ CHANDY, DAVIDSON, GARRISON, WORRELL, s. 74.

²¹ CAN, s. 209, Atıf No 374; MERKIN, s. 269.

devamında lehtarın menfaatinin bulunmasının şart olduğu hüküm altına alınmıştır²². Buna “menfaat prensibi” de denilmektedir²³. Eski ve yeni düzenleme arasındaki farklar ise kısaca şöyle açıklanabilir:

- a. Eski düzenlemede başkasının hayatının sigorta edilebileceği hüküm altına alınmakla birlikte (kanaatimizce bu hükümde sadece ölüm rizikolu hayat sigortasından bahsedilmekte idi) yeni düzenlemede başkasının hayatının her ölüm hem de yaşama rizikolu hayat sigortası yaptırılabilirliği ifade edilmiştir.
- b. Eski düzenlemede sigorta ettirenin, sigortalının hayatının devamında maddi veya manevi menfaatinin olması şart koşulurken yeni düzenlemede (kanaatimizce ölüm rizikolu hayat sigortasında) lehtarın, sigortalının hayatının devamında menfaati olması aranmıştır.
- c. Eski düzenlemede maddi veya manevi menfaat aranırken yeni düzenlemede sadece menfaat bağından bahsedilmiş maddi veya manevi menfaat denilmemiştir. Kanaatimizce burada sözü edilen menfaat, maddi veya manevi menfaat olabilecektir²⁴.

2. Hayat Sigortasında Tüzel Kişinin de Lehtar Olarak Atanabilmesi

6762 sayılı eski TTK m. 1321/1’de “bir kimsenin hayatının üçüncü bir kişi tarafından sigorta ettirilebileceği” m. 1329/1’de de “üçüncü bir şahsın lehine yapılan hayat sigortasından doğan hak ve menfaatleri talep ve tahsil hakkının doğrudan doğruya o kişiye ait olduğu hüküm altına alınmıştı. Eski düzenlemede “bir kimse” tabiri kullanılarak lehtarın gerçek ya da tüzel kişi olmasına ilişkin bir açıklık olmamakla tüzel kişi olabileceği de kabul edilmişti. 6102 sayılı TTK m. 1493’ün gerekçesinde “lehtarın tüzel kişi de olabileceğinin” açık olarak ifade edildiği ve böylece bu hususta bir tereddüt kalmadığı ifade edilmiştir²⁵. Aslında tüzel kişinin lehtar olarak gösterilmesi uygulaması eski Kanun döneminde de vardı. Nitekim eskiden beri banka kredi için borçlunun hayat sigortası (ölüm rizikolu) yaptırılması ve bankanın sigorta sözleşmesinin şartları içinde “dain-i mürtehin ve öncelikli lehtar” olarak atandığı görülmektedir²⁶. Gerekçede, Kanun metninde tüzel kişinin de lehtar olabilmesine olanak sağlanarak böylece “key-man anahtar adam” sigortasının ülkemizde önünün açılacağı savunulmuştur²⁷. Burada bir konuyu daha belirtmekte yarar vardır. Sigorta ettiren de tıpkı lehtar gibi gerçek ya da tüzel kişi olabilir²⁸.

Anahtar kişi sigortasında şirket hem sigorta ettiren hem de lehtar konumundadır. Sigorta ettirenin, bir başkasının hayatını sigorta ettirdiği hayat sigortalarında kendisini lehtar tayin etmesi

²² GÜNAY, s. 255.

²³ ÖZDAMAR, DOĞAN, s.157.

²⁴ Aynı görüş için bkz. GÜNAY, s. 258.

²⁵ ERİŞ, s. 1382, ÖZDAMAR, DOĞAN, s. 155.

²⁶ TAŞKIN, s. 125; GÜNAY, s. 257; ERİŞ, s. 1386.

²⁷ Kanaatimizce ülkemizde şirketin lehtar olarak atandığı anahtar kişi hayat sigortasının yaygın olmamasının nedeni Kanun’da tüzel kişinin lehtar atanmasına dair bir belirsizlik olması değil, şirketlerin bu konuya gerekli önemi vermemeleri ve bir ödenek ayırmamalarıdır.

²⁸ GÜNAY, s. 71.

mümkündür²⁹. Bu bakımdan şirketin anahtar kişinin hayatını sigorta ettirirken kendisini lehtar olarak sigorta sözleşmesinde gösterecek ve bunu poliçeye yazdıracaktır³⁰.

3. Şirketin Lehtar Olarak atanması İçin Anahtar Kişi ile Arasında Menfaat Bağı Olması

Türk Ticaret Kanunu m. 1490/2’de “başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şartı” aranmıştır³¹. Anahtar kişi sigortasında, lehtar konumunda olan şirketin, sigortalı yani ölüm rizikosunun öznesi olan anahtar kişinin hayatının devamında menfaati şüphesiz ki vardır. Anahtar kişi hayat sigortasının temel dayanağı esasen riziko kişinin yani anahtar kişi olarak belirlenen şirket yöneticisinin hayatının şirket için taşıdığı değerdir. Anahtar kişinin ölmesi ya da iş göremez hale gelmesi şirketin kârlılık oranını büyük ölçüde azaltacağı için hayat sigortası yaptırma ihtiyacı doğmuştur. Burada temel sorun kimlerin şirket açısından “anahtar kişi” olarak tespit edileceğidir.

4. Kilit Kişinin Şirketten Ayrılması Durumunda Sigorta Sözleşmesinin Akıbeti

Başkasının hayatı üzerine yapılan hayat sigortasında sigortalı yani riziko kişisi ile lehtar arasında, sigorta sözleşmesinin yapılması esnasında menfaat ilişkisinin olması gerektiği yukarıda açıklanmıştı. Sigortalı anahtar kişinin şirketten ayrılması durumunda menfaat ilişkisi ortadan kalkacağı için sigorta sözleşmesi sona erer ve sigorta ettiren şirkete iştirâ değeri ödenir. (TTK m. 1490/4).

SONUÇ

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi, küresel ticaretin kapsamının genişlemesi ve uluslararasılaşma (internationalization) gibi olgular şirketlerin insan sermayesine yönelik yatırımlarını da büyük boyutlara taşımıştır. Bu bağlamda, kendisine büyük çaplı yatırım yapılan kişiler, şirketin orta ve uzun vadede gelişimi, büyümesi ve ticaret hayatında daha iyi bir yer edinmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Buna karşılık bahse konu kişilerin ani kaybının şirketler açısından da önemli ölçüde maddi kayıplar doğuracağı şüphesizdir. Şirketlerin söz konusu kayıpları bir nebze telafi edebilmeleri, bu kişilerin kaybı nedeniyle ortaya çıkacak yönetim boşluğunu yakın kapasitede insan sermayesi ile doldurabilmeleri için anahtar kişi hayat sigortası yaptırmaları öngörülmektedir. Bu incelemede ele alınan anahtar kişi hayat sigortası, sadece sigorta boyutuyla değil işletme değeri açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar kişi hayat sigortası (key person life insurance), Türk sigorta hayatında olması gereken bir hayat sigortası türüdür. Yürürlükteki sigorta hukuku mevzuatı, gerek tüzel kişilerin de lehtar olarak gösterilebilmesi gerekse anahtar kişinin hayatının devamında, lehtarın yani şirketin menfaatinin olması gibi temel düzenlemelerle anahtar kişi hayat sigortasına uygundur. Ticaret şirketlerinin, şirketin önde

²⁹ ÖZDAMAR, DOĞAN, s. 155-156.

³⁰ ÖZDAMAR, DOĞAN, s. 156.

³¹ GÜNAY, s. 258.

gelen yöneticilerini, şirketin toplam değeriine katkı sağlayan ve özellikle karar verici konumdaki kişileri, olası bir can kaybı ya da iş görmezlik risklerine karşı sigorta yapmaları, ileride söz konusu risklerin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak zararları sigorta şirketinden talep etmelerine olanak sağlayacaktır. şirketlerin, anahtar kişi hayat sigortası maliyetlerinin yüksek boyutlarda olacağı kabul edilmekle birlikte söz konusu maliyetlerin, toplam maliyet muhasebesi çerçevesinde uzun vadeli bir gider kalemi olarak ele alınması gerekmektedir. Sonuç olarak ölmesi ya da iş görmez olması durumunda şirketin mali açıdan zarar görebileceği kişileri yani, şirket yönetiminde önde gelen, önemli kararlara imza atan, bir bakıma anahtar konumundaki kişilerin hayatını sigorta ettirmesi hem şirket hem de ülke ekonomisi bakımından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AKİPEK, J. G., AKINTÜRK, T., ATEŞ, D. (2022). Türk Medeni Hukuku: Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku (18. b.). İstanbul: Beta Basım.
- BECKER, S. G. (1993). Human Capital A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education (3. Ed). Chicago and London: The University of Chicago Press.
- CAN, M. (2009). Türk Özel Sigorta Hukuku: Ders Kitabı (3. b.). Ankara: İmaj Yayınevi.
- CHANDY, P. R., DAVIDSON, W. N., GARRISON, S., WORRELL, D. L. (1986). Key man Insurance: An Empirical Investigation of Market Reaction in Large Firms. The Journal of Insurance Issues and Practices, 9(1), 73-89.
- ÇEVİK, V. A. (2020). The Concept of Key Person Risk in Enterprises İşletmelerde Kilit Kişi Riski Kavramı. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11(Ek), 2020, 27-33.
- DESAUTELS, R. S. (1949). Key-Man Insurance (Unpublished Master's Thesis). Boston University College of Business Administration, <https://open.bu.edu/server/api/core/bitstreams/c9ff3bde-b745-408c-ac0b-e1aeabf90e1e/content>, (E.T. 23.05.2025).
- ERDOĞAN, B. İ. (2024). Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Kapsamında Türkiye’de Kilit Personel İstihdamına Dair İnceleme. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(2), 581-599.
- ERTÖR S., AKYAZI ERTÖR, P. (2010). Yetkin Personelin Şirkette Tutulması. Sosyal Bilimler Metinleri, (1), 1-21.
- GÜNAY, M. B. (2023). Sigorta Hukuku (5. b.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- LAZEAR, E. P. (2009). Firm-Specific Human Capital: A Skill-Weights Approach. Journal of Political Economy, 117(5), 914-940.
- NICHOLSON, J. E./ CORBETT, R. B. (1987). Key Man Insurance and Market Reaction: A Comment. The Journal of Insurance Issues and Practices, 10(1), 53-61.
- MERKIN, R. (1990). Colinvaux's Law of Insurance (6.Ed.). London.
- NEUMANN/ ELI SEGEV (1978), Human Capital and Risk Management: A proposal for a New Insurance Product The Journal of Risk and Insurance, Vol.45, No.3, 522-530. <https://www.jstor.org/stable/251773?seq=1> (E.T. 21.02.2025).
- NIE, P., WANG, C., CHEN, Z., CHEN, Y. (2018). A theoretic analysis of key person insurance. Economic Modelling, 71, 272-278.
- ÖZDAMAR, M., DOĞAN, B. (2020). Sigorta Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınları.
- PULAŞLI, H. (2017). Şirketler Hukuku Genel Esaslar (5. b.). Ankara: Adalet Yayınevi.
- TAŞKIN, M. (2019). Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- TROSPER, J. P. (1960). Apprising the Life Value for Key Man Life Insurance. The Journal of Insurance, 27(2), 81-92.

- TUNAY, N. (2014). Türkiye’de Bankasürans Uygulamaları ve Türk Banka ve Sigorta Sektörlerine Dinamik Etkileri, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Cilt: 8, Sayı: 1.
- TURANLI, H. (2023). En Yaygın Ama Hukuki Açıdan En Sorunlu Sigorta Türü: Kredi Hayat Sigortası. (R. KARASU, Editör). Hacettepe Üniversitesi II. Sigorta ve Şirketler Hukuku Sempozyumu, 41-60. Ankara: Yetkin Yayınları.
- TÜRKÖLMEZ, T. (1994). Standart Dışı Risklerin Değerlendirilmesi Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü. İstanbul. <https://www.proquest.com/docview/2606868024?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Dissertations%20&%20Theses> (E.T. 24.03.2025).
- YAYLA, Ş. O. (2019). Sigortacılık ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Durumu. Liberal Düşünce Dergisi, 24(94), 107-125.

İTERNET KAYNAKLARI

- OECD Insurance Statistics, 2022** https://www.google.com.cy/books/edition/OECD_Insurance_Statistics_2022/krLBEAAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&pg=PA5&printsec=frontcover (E.T. 24.03.2025).
- Hayat Sigortası Genel Şartları**, https://www.tsb.org.tr/content/Legislations/Hayat_Sigortas%C4%B1_Genel_%C5%9Earlar%C4%B1.pdf (E.T. 24.03.2025).